

So miselni zlati rez, hkrati pa zahtevajo silno disciplino v izrazu.

Tako je. Nekateri mislijo, da lahko v pravljice nasuješ vso smetje, pomešaš s sredstvi čira-čara, potegneš ven nenavadne pošasti in vse skupaj pomešaš v enem piskru. To ni pravljica, pravljica ima železno logiko. Imeti je treba spoštovanje do nje. Podobno kot nekdo, ki bo naredil termoelektrarno, pa niti turbine ne zna skonstruirati.

Spremljate sprti produkcijo mladinske književnosti pri nas?

Spremljam, seveda.

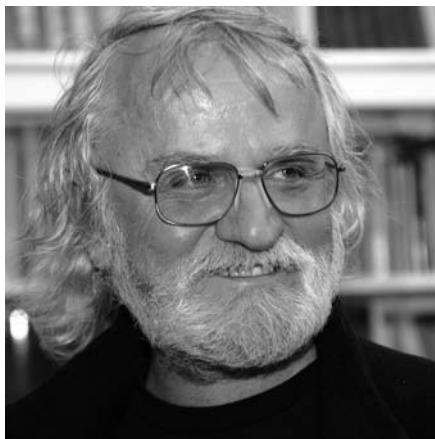
Delež knjig, ki ne dosegajo niti minimalnih kakovostnih kriterijev, se je srhljivo povečal. Tudi Center za mladinsko književnost in knjižničarstvo ocenjuje, da je v lanski produkciji skupaj s prevodi izšla skoraj polovica knjig, ki jih poimenujejo 'gnile hruške'. Kaj menite?

Ugotovila sem, da je za tem forsiranjem slabega, komercialnega, tudi v mladinski literaturi danes nek načrt. Dejansko je najlaže ljudi poneumljati. Vzbujati v ljudeh etične vzgibe je zahtevnejše, več angažmaja je potrebnega. S tem se noče nihče ukvarjati. Vprašanje pa tudi je, ali so etični in plemeniti vzgibi sploh še zaželeni v tem svetu. Niso več. Agresivni kapitalizem potrebuje naivne cepce, ki kupujejo, potrošnike, ki letajo po šoping centrih in ne potrebujejo drugega. Potrošništvo in trivializacija se načrtno spodbujata. Globalni svetovni načrt vse to spodbuja. Saj je na vseh področjih enako – v slikarstvu, glasbi, poeziji, filmu. Mogoče se gledališče še najbolj temu upira.

Melita Forstnerič Hajnšek

Večer, sreda, 15. septembra 2010, str. 2

PRVA PLAST ZGODBE JE ZA OTROKE, DRUGA ZA ODRASLE
Mate Dolenc: *Za otroke so volkovi, za odrasle so volkovi tajkuni*

Dovolil sem si soditi: Mate, naslovna zgodba o kraljičinem lipicancu me ni navdušila. Malo je pomolčal, se nasmehnil in rekel, mene pa najbolj. Govorila sva o njegovi knjigi za otroke in mladino *Kraljičin lipicanec in druge zgodbe*. Najin pogovor je bil strašansko dolg: začel se je – po telefonu, seveda – na Malem Lošinj, kjer je lovil zadnje letošnje žarke vročega sonca in ujel eno ribo, končal pa po desetih dneh v Ljubljani – tudi po telefonu, seveda. Živa-hen – kakor je celo svoje življenje – je pot nadaljeval v Bohinj, kjer bo v »svoji hišici ob robu gozda« spet pisal zgodbe za otroke in odrasle. Zgodbo za otroke že ima: če Kraljičin lipicanec opisuje »velikanskega zunanjega ministra, dva metra visokega«, se bo nova zgodba vrтела okrog »kamel luštnega predsednika«, nakazuje pisatelj.

Gostilna ni za otroke, se je obregnila kritičarka

V nominirano knjigo zgodb – lani jo je izdala založba Mladika – je Mate Dolenc vnesel trinajst imenitnih pripovedi. Vse so aktualne, prepojene s satiro, vse

preprosto človeške, s kancem humorja in z veliko dozo prijaznosti do ljudi, kokoši, domačih pujsev in divjih merjascev, Bohinjskega jezera in medveda, do jezerske deklice in krokarja na Večni poti, da o biku Albertu in tovarišu Jadroslavu niti ne govorim. Skratka, slovenska mladinska književnost je dobila unikatno literarno delo: bralca namreč nasmeji, napoti v razmislek in opozori na reči, ki se v življenju mnogim ne zdijo pomembne. In sta v zgodbah še pijača in gostilna, ki nekaterim povzročata stres. Mate Dolenc taki kritiki ne posveča pretirano pozornost, ja, vse prej kot to, da bi se sekiral in spremenil svojo pisanje za otroke.

Že lani je v pogovoru ob nominaciji knjige *Polnočna kukavica in druge zgodbe* izjavil, da se je neka kritičarka obregnila, češ da gostilna ni za otroke, ker jih straši in da bi morali starši knjigo zapreti. »Ni me zmotilo njeno razmišljanje. Vsak pisec za otroke ima nekaj satiričnega, tudi jaz, in prva plast branja oziroma pisave je za otroke, druga oziroma spodnja plast pa je za odrasle in prav ta je satirična. Poglejte, zgodbo *Kaj nam pa morejo!* Za otroke so volkovi, za odrasle so volkovi tajkuni,« je bil odkrit.

Potemtakem njegove zgodbe ne padejo iz zraka ali veselja? »O, tudi,« je odgovoril pisatelj, »nekoč se mi je pokvaril računalnik, izpisala se je neka vesoljska pisava in takoj sem napisal zgodbo o tem. Sicer pa so moje zgodbe v večini zelo zemeljske, od tukaj in od ljudi. Prav zato velikokrat pišem v prvi osebi ednine, se vmešavam v zgodbo in pišem iz sebe za sebe. Doživetja si tudi izmišljam in jih jemljem iz okolja, v katerem se nahajam. Primer: ko sem pisal zgodbo *Tinozaver Rex*, sem v časopisu prebral, da so kure naslednice tiranozavrov. Potem sem obiskal neko zidanico in zgodba s kuro in dinozavrom je kar sama nastala. Tudi zgodba *Bohinjska jezerska deklica*. Iz

počitniške hiše nekega ministrstva je izteklo kurilno olje in takoj sem imel zgodbo pri roki. Pa še ekološko pobarval sem jo, kar je silno moderno.« Fantastični so *Prestolnični prašiči*. Zgodba se začne s pokvarjenim auspuhom oziroma auspufom in mehanično delavnico. Pokvari se avto, gre se na rob gozda, kjer se prepirajo merjasci in prasica in prašički ...

Prebiram Tri kraljeve opice

»Ja, natanko tako, posrečena zgodba, satirična, taka s pomembnim sporočilom. Prišla je iz resničnosti, tako rekoč kar sama se je prikradla vame.

Naslovna zgodba o Kraljičinem lipicancu je nastala zaradi dveh razlogov, je poudaril Mate Dolenc. Prvi je: nasprotja pri gradnji golf igrišča v Lipici. In drugi: obisk angleške kraljice v Sloveniji in trenutek, ko so ji naši politiki podarili lipicanca. »Spet resnična zgodba, ideja vzeta iz realnosti, le nekoliko satirična in kritična. Pisec Jonathan Swift si je zelo prizadeval, da bi njegovo pisanje bilo satirično in ne nazadnje tudi kritično, tudi Andersen in še kdo,« je opozoril.

Kako pa nastane zgodba? »Kot sem rekel: ideja pride iz realnosti, potem se dolgo kuha v meni, vmes iščem slog za njeno upodobitev in ko pride prvi stavek, pridejo ostali. Sledi še forma in obstaja formula, po kateri pišem.« Povedal je, da odhaja v Bohinj, v svojo hišico, v kateri bo dokončal novo knjigo zgodb za otroke. »Spomnil sem se, kaj sem bral, ko sem bil otrok. Iste knjige kot danes. Še vedno me zanima Andersen, pa *Pika Nogavička*, ki jo preberem vsaka tri leta, prebiram *Ostržka* in velikokrat *Tri kraljeve opice*, avtor je Anglež Walter de la Mare.« Kaj pa od naših pisateljev za otroke in mladino? Jih bere? »O, ja! Svetlano Makarovič in Deso Muck. Bral sem tudi Janjo Vidmar in njeno knjigo *Pink*, ampak takih knjig jaz ne bi znal napisati.« Verjamem, vas zanima poe-

tičnost stavka, pišete kot kak pesnik. »Ne vem. Zmeraj si želim, da bi pisal po svoje, da bi izbiral naše reči, ne preveč izmišljene, le dobro izbrušene,« je še dodal Mate Dolenc.

Kaj pa misli o nominaciji in nagradah? »Ne ukvarjam se s tem vprašanjem, ne pišem za priznanja, ampak za honorarje. Sem pa vesel, če sem nagrajen in pohvaljen, ne moti me, še manj vznemirja.« Bo tudi nova knjiga izšla pri založbi Mladika? »Ja,« je odgovoril pisatelj, »svoje knjige za otroke sem vedno nosil k Janezu Mušiču in mislim, da jih še bom nekaj časa.« Kako pa je zadovoljen z ilustracijami, ki jih je v knjigi *Kraljičin lipicanec in druge zgodbe* narisal Adriano Janežič? »V redu so, mogoče tu in tam preostre, krasna pa sta lipicanec in kraljica.«

Zdenko Kodrič

Večer, sreda, 15. septembra 2010, str. 3

NE ODDAJAJTE APRIORNIH NEGATIVNIH ČUSTEV

Dim Zupan: *Moje sporočilo je: do nepoznanih oseb, živali in stvari pristopite pozitivno nastrojeni, ne pa naivni, to moram posebej poudariti*

Z Dimom Zupanom smo se o njegovem Hektorju že pogovarjali, pred dvema letoma je bil namreč z drugo knjigo iz serije, *Hektor in mala šola*, že nominiran za večernico. Intervju smo objavili pod naslovom *Človeški svet je že dolgo na psu*, trditev smo povzeli iz avtorjevega odgovora na vprašanje o postopku vživljanja v pasjo perspektivo in postopku potujevanja človeškega sveta. Takole je rekel: »Odrasli in sploh človeški svet je tudi iz moje perspektive že kar nekaj časa demistificiran, pravzaprav je na psu.«

Ponovimo tudi Zupanov takratni odgovor na opazko o pogosti osredotočenosti na živalski svet v delih za otroke oziroma mladino, pred dvema letoma so bile namreč ob Hektorju med nominiranci tudi Fritzeve *Vrane* pa *Štiri črne mravljice* Anje Štefan. Vprašali smo: »Se vam zdi, da je takšna osredotočenost na živalski svet v mladinski književnosti stalnica ali pa ji trenutno še posebej botruje, recimo, ekološka zavest? Morda pa zasičenost z zgolj človeškim?«, in Dim Zupan je odgovoril: »Osredotočenost na živalski svet in z njo povezana personifikacija živali je neprekinjen proces, odkar ljudje obstojajo. Dogaja se vsak dan v otroških in dnevnih sobah pa po dvoriščih in vrtovih, zato je povsem naravno, da tudi pisatelji posegamo po tej tematiki. Od Ezopa naprej lahko naštejemo vrsto del, ki jim je to odlično uspelo in so postala mladinska klasika. Pri sebi ne zaznam nobenega drugega vzroka, kot ustvariti čim bolj prepričljivo delo. Bi se pa lahko vprašali obratno: Kaj pa če so člani žirije vsi po vrsti ljubitelji živali, ki padajo na takšne teme? Seveda, bolj za šalo.«